

Remissyttrande

Handläggare

Margareta Lundin Unger
Miljöprövningsenheten
margareta.lundinunger@havochvatten.se

Datum 2021-06-01

Dnr 947-2021

Ert dnr Ju2021/00971

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L4@regeringskansliet.se

Havs- och vattenmyndighetens yttrande över SOU 2021:25 Struktur för ökad motståndskraft

Sammanfattning

Havs- och vattenmyndigheten har beretts tillfälle att yttra sig över utredningen om civilt försvars slutbetänkande, Struktur för ökad motståndskraft. Havs- och vattenmyndigheten avgränsar sitt yttrande till de delar i utredningen som särskilt berör de statliga myndigheternas arbete, ansvar och uppgifter, inför och under höjd beredskap, samt för fredstida krisberedskap.

Havs- och vattenmyndigheten tillstyrker förslagen om en ny struktur för statliga myndigheter, och en ny beredskapsförordning med bestämmelser som gäller för samtliga statliga myndigheter, beredskapsmyndigheter och sektorsansvariga myndigheter. Beredskapssektorerna behöver ha ett långsiktigt arbete och förebyggande planering, så att allvarliga effekter av akuta kriser kan undvikas.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar för hållbar förvaltning av hav, sjöar, vattendrag och fiskeresurserna. Däri ingår bland annat frågor om havsplanering, vattenkraftsutnyttjande, långsiktigt skydd av vattenresurser och vattenförsörjning för industri och hushåll, samt att verka för livskraftiga fisk- och skaldjursbestånd som kan ingå i en hållbar livsmedelskedja.

Havs- och vattenmyndigheten anser med avseende på myndighetens ansvar och uppdrag att myndigheten ska ingå i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Det är Havs- och vattenmyndighetens mening att myndigheten för övrigt bör adjungeras, i frågor som rör myndighetens ansvarsområde, i planeringsskedet.

Havs- och vattenmyndighetens inställning

Kapitel 7. En ny struktur för de statliga myndigheternas arbete med beredskap

Havs- och vattenmyndigheten tillstyrker förslagen att samverkansområdena avvecklas (7.1), att begreppet beredskapssektorer införs (7.2), att bevakningssektorer ersätts av beredskapsansvar (7.3) och att en ny struktur med beredskapssektorer införs (7.4), samt att tio beredskapssektorer

inrättas med varsin sektorsansvarig myndighet (7.4.2). De beredskapssektorer som främst berör Havs- och vattenmyndighetens ansvarsområde är Livsmedelsförsörjning och dricksvatten, samt Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen.

7.5.7 Livsmedelsförsörjning och dricksvatten

Utredningen föreslår att beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten inrättas och att Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Sveriges veterinärmedicinska anstalt, Länsstyrelserna och Naturvårdsverket ska ingå i denna.

Havs- och vattenmyndigheten har inget att erinra mot föreslagna beredskapsmyndigheter men vill påpeka att utredningens beskrivning av myndighetens ansvar brister.

Utredningen borde med avseende på myndighetens viktiga uppdrag inom vattenförsörjning och förvaltning av sötvattenresurserna, samt fiskförvaltning enligt nedan ha övervägt att inkludera myndigheten i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Havs- och vattenmyndighetens ansvar beträffande fiskförvaltning och vattenförsörjning

Utredningen beskriver i kapitel 7.5.7 Havs- och vattenmyndigheten som "förvaltningsmyndighet på miljöområdet för frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. Myndigheten vägleder om enskilda avlopp och ansvarar för att peka ut områden och anläggningar som är av riksintresse för vattenförsörjningen". Utredningen anger också att Jordbruksverket är Sveriges förvaltningsmyndighet inom jordbruk, fiske och landsbygd.

Fiskförvaltning och fiskets betydelse för livsmedelsförsörjningen

Ansvarsfördelningen mellan Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket framgår bland annat av förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen. Jordbruksverket ansvarar huvudsakligen för stödfrågor kopplade till Europeiska havs- och fiskerifonden, främjande av fiske samt marknadsfrågor, medan Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för förvaltning och reglering av fisket och har det övergripande ansvaret för fiskerikontroll (övervakning till sjöss sker i samverkan med Kustbevakningen). Den fiskförvaltning och fiskerikontroll som Fiskeriverket tidigare ansvarade för genomförs sedan år 2011 av Havs- och vattenmyndigheten.

Ett av målen för den för den gemensamma fiskeripolitiken inom EU är att bidra till att trygga livsmedelsförsörjningen.

Havs- och vattenmyndigheten kan genom olika typer av ransoneringssystem fastställa fångstmängder per fiskefartyg som gäller under begränsade tidsperioder och på så sätt reglera tillgången av fisk. Det kan då handla om att reglera fångstmängderna per fiskefartyg och art under perioder om veckor, månader eller andra tider. Havs- och vattenmyndigheten har också möjlighet att föreskriva om särskilda fiskeregler för fiskets bedrivande i syfte att hushålla med fiskeresurserna.

Den inhemska produktionen bidrar med cirka 28 % vilket kan ses som Sveriges teoretiska självförsörjningsgrad.¹ I dagsläget går knappt en tredjedel av årliga fångster från svenska

¹ Research Institute of Sweden (RISE) Svensk konsumtion av sjömat RISE Rapport 2019:27 <http://ri.diva-portal.org/smash/get/diva2:1305161/FULLTEXT01.pdf>

fiskefartyg till livsmedelsproduktion.² Den största andelen går till foderproduktion vilket beror på att fångst av sill/strömning och skarpsill från Östersjön står för en stor andel av den årliga svenska fångsten men säljs/köps som livsmedel i begränsad omfattning.³ Särskilt i situationer då livsmedelsflöden över gränser hindras av olika skäl⁴ bör bland annat sill/strömning från Östersjön kunna vara ett värdefullt tillskott till livsmedelsförsörjningen.

Vattenförsörjning och förvaltningen av vattenresurserna

Förutsättningen för en trygg dricksvattenförsörjning är tillgång till yt- och grundvatten av god kvalitet och kvantitet. Dricksvattentäcker och vattenverk behöver skyddas, och det behöver finnas tillgång till reservvatten för att dricksvattenproducenterna ska kunna fortsätta leverera dricksvatten då ordinarie vattentäkt brister. Problem med vattenbrist och översvämningar förväntas öka beroende på klimatförändringen och andra samhällsförändringar.

Havs- och vattenmyndigheten har ett brett ansvarsområde inom vattenförsörjning som kan sammanfattas på följande sätt:

- Havs- och vattenmyndigheten ingår i den nationella samordningsgruppen för dricksvatten, där myndigheten är ordförande för arbetsgruppen vattenförsörjning som ska verka för att det finns tillräckligt med vatten för att producera dricksvatten av god kvalitet med hänsyn tagen till andra användningsområden i avrinningsområdet. Gruppen ska även stärka det viktiga arbetet med skydd av grund- och ytvattentäcker.
- Ger vägledning för regional vattenförsörjningsplanering samt inrättande och förvaltning av vattenskyddsområden.
- Pekar ut områden med anläggningar som är av riksintresse för vattenförsörjningen.
- Ger tillsynsvägledning om vattenverksamhet⁵, vattenskyddsområde, skydd av grundvatten, små avloppsanläggningar samt miljö kvalitetsnormer för vatten och hav.
- Fördelar statsstöd till åtgärder för bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten.
- Hållbar vattenresursförvaltning - för att säkerställa samhällets behov av sötvatten, i nutid såväl som i ett förändrat klimat, och minska negativa effekter av översvämningar och torka har myndigheten ett pågående arbete. Det innebär ett ökat fokus på vatten som en resurs och att nyttjande- och planeringsperspektivet lyfts in tydligare i vattenförvaltningen. Arbetet förväntas stärka dagens vattenförvaltning som har ett stort fokus på vattenkvalitet och skydd av dricksvatten.

7.5.9 Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen

Havs- och vattenmyndigheten är inte ansvarig för den operativa delen av att motverka miljöpåverkan till havet från olyckor till sjöss. Men myndigheten är delaktig i förebyggande verksamhet genom arbete inom Havsmiljödirektivet, OSPAR, HELCOM, Arktiska Rådet/PAME, IMO/MEPC samt är ansvarig för frågor om dumpning via Londonkonventionen/Londonprotokollet.

² Statistiken baseras på loggböcker, avräkningsnotor, företagsdata (SCB, Företagens ekonomi) samt en enkätundersökning ställd till yrkesfisket och samlas in under datainsamlingsprogrammet DCF/EU-MAP.

³ Ibid.

⁴ Om fisk, kräftdjur och blötdjur inte kan importeras men svenskt fiske alltjämt kan bedrivas.

⁵ Vattenverksamheter kan exempelvis vara vattenkraftverk som dämmer upp värdefulla älvar, hindrar fiskar och andra djur från att vandra och medför en onaturlig variation av älvens flöden. Det kan också handla om vattenuttag där yt- eller grundvatten leds bort för bevattning, dricksvattenproduktion eller annan vattenanvändning.

Nationellt samverkar myndigheten med beredskapsmyndigheter i frågor om oljeskadeskyddsberedskap vad gäller förebyggande arbete, informations-spridning och miljöpåverkan via Nationell samverkansgrupp för oljeskadeskydd (NSO).

Utredningen tar inte direkt upp den förebyggande verksamheten av arbetet, men Havs- och vattenmyndigheten borde adjungeras i dessa frågor.

Kapitel 8. Statliga myndighetens ansvar och uppgifter inför och underhöjd beredskap samt för framtida krisberedskap

Havs- och vattenmyndigheten tillstyrker att en ny beredskapsförordning ersätter krisberedskapsförordningen (8.1). Beträffande kriterier för vilka statliga myndigheter som ska vara beredskapsansvariga (8.2.2) håller myndigheten med utredningen om att statliga myndigheter med ansvar inom viktiga samhällsfunktioner och vars verksamhet har särskild betydelse för krisberedskapen och totalförsvaret ska vara beredskapsmyndigheter. Havs- och vattenmyndigheten anser emellertid att utredningen borde ha övervägt att inkludera myndigheten som beredskapsmyndighet (8.2.3) eftersom myndigheten har ansvar för verksamheter som är viktiga att upprätthålla vid kris och under höjd beredskap, och som behöver en långsiktig planering och förebyggande arbete, enligt vad som beskrivs ovan.

Övrigt

I 3 § i föreslagen ny beredskapsförordning anges att i förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap finns bestämmelser om hur höjd beredskap tillkännages och vilka författningar som då omedelbart ska tillämpas. I 13 § i den sistnämnda förordningen anges att vid beredskapslarm ska bland annat lagen (1962:627) om utnyttjande av vattenkraft vid krig omedelbart tillämpas i sin helhet.

Havs- och vattenmyndigheten vill uppmärksamma att vissa av lagens regleringar inte förefaller vara samstämmiga med miljöbalkens nuvarande lydelse.

I 2 § anges till exempel att för bättre utnyttjande av vattenkraft får, efter ansökan hos mark- och miljödomstolen enligt miljöbalken, tillstånd lämnas till tillfällig vattenreglering eller annan vattenverksamhet, *som avses i 11 kap. 2 § 1 miljöbalken*. 11 kap. 2 § innehåller visserligen en hänvisning till markavvattning. Det är dock oklart om det som åsyftas istället är vad som återges i nuvarande 11 kap. 3 § 1.

Vidare anges till exempel i 5 § lagen om utnyttjande av vattenkraft att bestämmelsen i *11 kap. 6 § första stycket miljöbalken* inte ska äga tillämpning i fråga om vattenverksamhet enligt denna lag. Förutvarande lydelse av 11 kap. 6 § miljöbalken innefattade den så kallade båtnadsregeln som inte längre gäller efter en lagändring 2019. I nuvarande 11 kap. 6 § miljöbalken regleras istället vad som avses med vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel.

Beslut om detta yttrande har fattats av generaldirektören Jakob Granit efter föredragning av utredaren Margareta Lundin Unger. I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningschefen Johan Kling, enhetscheferna Johan Stål, Patrik Persson och Eva-Britt Eklöf

Petrusson, verksjuristerna Åsa Häggström och Martin Jansson, samt verksamhetsstrategen Ann Lundström medverkat.

Jakob Granit

Margareta Lundin Unger